

**ДРАГИЦА ПОПОВСКА, УСНА ИСТОРИЈА: МИНАТОТО НИЗ
НАРАЦИЈА (СКОПЈЕ: ИНСТИТУТ ЗА НАЦИОНАЛНА ИСТОРИЈА,
2019), 200**

Велат „не постои историја без усна историја. Всушност тоа е најстарата форма, или поконкретно „пред форма“ на постоење на историјата, уште повеќе што човекот по дефиниција претставува homo narrans со вродена и примарна предиспозиција за наративна трансмисија.

Почнувајќи од втората половина на XX век пред сè за потребите на историската реконструкција во научно-истражувачкиот дискурс сè повеќе доаѓа до израз тенденцијата за имплементирање на усната историја како посебна дисциплина, која бездруго има свој импакт во развојот на современите историографии. Општ е впечатокот дека интервјуата, особено со припадниците на општествените и политичките елити, на глобално ниво и во една поширока хронолошка рамка отсекогаш биле соодветно документирани, а во зависност од потребите и медиумски афирмирани. Но, од друга страна, пак, евидентен е фактот дека искуствата и воопшто личната перцепција на определена група на луѓе поради некаков сплет на околности, без употребната вредност на усната историја би можеле да останат во доменот на тајната историја, без претензија да се споделат со пошироката јавност. Во таа смисла со посредство на интервјуата како научно-методолошки супстрат на усната историја припадниците со различен општествен и социјален статус, малцинствата, маргинализираните групи, дисидентите и многу други категории преку личниот рецептивитет и искуство имале можност да го изнесат своето видување и интерпретација за определен настан. Суштината, како и придобивките од користењето на усната историја како релевантен изворен материјал во историскиот курикулум мошне автентично се претставени во монографскиот труд „Усна Историја. Минатото низ нарација“ од колешката проф. д-р Драгица Поповска.

Во рамките на воведните експликации, авторката укажува на значењето на усната историја со јасна диференцијација на општиот преглед на третирање на проблематиката, а потоа и со осврт на уникатните предности кои усната историја ги нуди при историската реконструкција на определени личности и настани.

Во фокусот на вниманието на претстојната монографија се два периоди од постоењето на Македонија како држава и тоа периодот, кога суштествува во рамките на Југословенската федерација и од осамостојувањето во 1991 година, кога функционира како Република Македонија. Во таа смисла еден од приоритетите во оваа студија е преку анализа на релевантните податоци од двата периоди да ја утврди состојбата и интересот на државата и научниците за усните сеќавања, како и да ги открие причините за нотираната состојба. Секако во рамките на трудот земени се предвид стандардите и искуствата на повеќе практичари на усната историја, на интернационално ниво, што бездруго резултира со објективен дискурс во поширокиот контекст на историјата на еден настан, личност или воопшто на една епоха.

Авторката Драгица Поповска посебно се осврнува на начинот на кој усната историја се развивала и дефинирала во различни историски периоди, сè до денешните нејзини поимања и тенденции. Преку соодветните поднаслови, посебно внимание е посветено на прашањата на *валидност* и *објективност* поврзани со усните сведоштва низ времето, кои предизвикувале и сè уште предизвикуваат *скептицизам* кај дел од конвенционалните историчари, како и идеите и дебатите кои се одвивале во овој контекст, а кои бездруго влијаеле на критичкото обликување на современите пристапи на усната историја.

Една од придобивките на монографијата е и идентификацијата на позитивните и негативните страни на усната историја во контекст на историските истражувања. Преку презентирање на генерален преглед на начинот на кој историјата и меморијата интерактирале низ времето, материјалот овозможува да се согледаат уникатните предности на усната историја, но секако да се идентификуваат и клучните проблеми кои таа ги создава во интерпретативните процеси. Во таа смисла земени се предвид и методите и начините на собирање на усните нарации, како и пристапите кон индивидуалните сеќавања, со цел истите да генерираат употреблив и вреден ресурс за историските истражувања и академски пишувања. Сè повеќе историчари се на мислење дека токму тој плурализам и различие на меморијата резултираат со демистификација на историјата, но истовремено отвараат нови потенцијални те-

ми за истражување, за кои досега малку или воопшто не било пишувано.

Еден од приоритетните проблеми кои се во фокусот на вниманието на овој монографски труд се однесува токму на состојбите во македонското општество, поврзани со работата на усните сеќавања, во различни општествено-политички контексти на опстојување на општеството.

Презентираниот материјал овозможува објективно да се проследи интересот за усните сеќавања во даденото време и простор, вклучително и анализата на начинот на кој усната историја може да придонесе во откривањето на општествените модели на конфликт, но и за начините на нивно надминување, што секако има позитивни импликации за државата. Минатото, како што констатира авторката претставува централна референтна точка на политиката, подложно на митологизација, манипулација и пропаганда, што секако негативно се рефлектира врз колективната меморија во различни општества. Тоа впрочем мошне експлицитно се домонстрира во Македонија, каде што „визијата за минатото, како тесно зависна од правецот, длабочината и начинот на промените во општеството како и од карактерот на кризата и политичката култура од прогласувањето на независноста па сè до денес е предмет на постојана реорганизација, што овозможува спектарот на селективни погледи на минатото постојано да се продлабочува“. Во такви услови на општествена дихотомија потенцијалната улога на усната историја лежи токму во документирањето на промените, кои настануваат во општеството и во конфликтите и тензиите, како предизвик на новото време.

Импонира фактот, што во контекст на главната тематска прекупација се споменува и Институтот за национална историја. Имено, во почетокот на 1959 година Извршниот комитет на ЦК на Сојузот на комунистите на Македонија одлучил постојното историско одделение да го одвои од својот состав и да го адаптира во рамките на Институтот за национална историја, кое понатаму како мемоарско одделение функционирало сè до средината на 80-тите години на минатиот век. Во таа смисла реално се наметнува констатацијата дека Институтот независно од својата научно-истражувачка дејност со различна хронолошка детерминираност, претставува релевантен субјект и основа за понатамошниот развој и поконкретно научно и методолошко етаблирање на усната историја, особено ако се има предвид расположливиот фонд на документи, мемоари, хроники, автобиографии итн..

Колективната меморија, изразена низ нарација е дел од биолошкиот и интелектуалниот егзистенционализам на човекот и како таква не подлежи лесно на контаминации, кои водат во правец на менување на нејзината суштина и веродостојност. Оттука задоволство ми е да констатирам дека монографијата „Усна историја: Минатото низ нарација“ претставува основа, но и своевидна иницијатива за поширока академска дебата за релевантноста на усната историја како автентичен ресурс во современата историографија со што ќе се овозможи паралелен увид не само во емпириските податоци, кои произлегуваат од документите, туку и во евентуалните фракции, дубиози или, пак алтернативни нарации, поврзани со конкретен историски настан. И сосема на крајот, сè додека има сведоци ќе има и усна историја, а историографијата сè повеќе ќе се наметнува како нејзин главен консумер, независно дали историската оценка ќе се сподели во актуелното современие или по определена временска дистанца. Во таа смисла монографскиот труд на Драгица Поповска ќе претставува задолжително четиво, особено во услови кога сведоштвата од нашето современие ќе бидат исто толку значајни колку и официјалните документи и записи и кога она што денес е реалност во некоја блиска иднина ќе се изучува и реконструира како историско минато.

Маја АНГЕЛОВСКА-ПАНОВА